

Biodiverzita - krátký výňatek z publikace Šumava a její perspektivy II

Motto:

Biodiverzita je považována za zdroj budoucnosti. Rostliny a živočichové našťestí nejsou pod vlivem ideologie, pouze utilitaristicky využívají vhodné prostředí, ať vytvořené přírodou či člověkem.

„Omezíme pokles biologické rozmanitosti nutné pro dlouhodobou stabilitu našeho života. K tomu využijeme šetrného hospodaření v lesnictví a zemědělství a sítě současných chráněných území.“ *Koaliční smlouva nové vlády, 2013*

International Union for Conservation of Nature (IUCN), tedy Mezinárodní svaz ochrany přírody se stal jakýmsi administrátorem chráněných území a chráněných druhů. Základní sledovanou úlohou bylo zpracování tzv. „Červených seznamů“ ohrožených druhů, které bylo v ČR vzorně naplňováno. IUCN zveřejnila i jakousi klasifikaci chráněných území, která byla u nás zneužita k „partyzánské“ marketingové výrobě virtuální bezzásahové divočiny v kulturních ekosystémech. **Pokud se nenaučíme sledovat světový vývoj, respektive světovou situaci jednotlivých druhů a biotopů (které se vyskytují i u nás), pak ve svém „domácím akváriu“ si vytváříme virtuální představy a dokonce i nesprávné požadavky, nevycházející ze světového vývoje, zkušeností a globálních potřeb.**

Dlouhodobě je postupně likvidovaná druhová pestrost Šumavy, jež byla velmi značně podmíněna tradičním extenzivním zemědělským obhospodařováním bezlesí - pastva a kosení a citlivými lesnickými opatřeními - doplňování chybějících dřevin, likvidace patogenů a škůdců v počátečním vývoji aj. Pro záchranu ohrožených a mizejících rostlinných a živočišných taxonů je potřebné zachování jejich biotopových stanovišť.

V uváděných seznamech organismů jsou uvedeny chráněné a vzácné druhy dle národní legislativy, příp. podle „Červených seznamů“ (dle IUCN – www.redlist.org).

Druhová ochrana EU

N – Natura, prioritně chráněný druh EK (dle směrnice 92/43EHS o ochraně stanovišť či 79/409EHS o PO)

EVL – druh chráněný v EVL (Evropsky významné lokality)

Druhová ochrana ČR

C1 (CR) – kriticky ohrožený, velmi vzácný, recentní výskyt pouze na několika málo lokalitách (critically endangered)

C2 (EN) – silně ohrožený, vzácný, recentní výskyt na málo lokalitách (endangered)

C3 (VU) – ohrožený / zranitelný, s výrazným trendem poklesu početnosti (vulnerable)

C4 (LR) - zranitelný, silně ustupující, vyžadující pozornost (méně ohrožené, lower risk)

C5 (DD) – vzácný a nedostatečně prostudovaný (data deficient)

E – endemit, druh vyskytující se jen na území Šumavy či okolního regionu, vyžadující pozornost

GL – glaciální relikt (druh z doby ledové)

AM – alpský migrant

R – reliktní druh vyskytující se pouze v omezeném areálu

rec – druh pozůstalý v území z někdejšího většího území

A1 (EX) – vyhynulý (extinct), regionálně vyhynulý (RE regionaly extinct)

A2 – neznámý, pravděpodobně vyhynulý

A3 – nejasný

Ohrožené druhy v ČR vymezené vyhl. č. 395/1992 Sb. v aktuálním znění jsou podtrženy: **C1, C2, C3.**

Veřejně přístupná databáze C1 rostlin je na Portálu informačního systému ochrany přírody AOPK

<http://portal/nature.cz/c1/rostliny>. Ostatní ohrožené druhy podle červených seznamů nejsou podtrženy.

V současnosti bylo publikováno třetí aktualizované vydání Červeného seznamu ohrožených cévnatých rostlin - Preslia Vol. 84 No. 3 /2012 Praha. V následujícím seznamu je sledována ekologická valence, významné, příp. dochované lokality a důvod mizení.

Použité zkratky v uváděném seznamu

pion - pionýrský druh

exp - expanzivní (obv. domácí) druh

nepůvodní:

inv - invazní (obv. nepůvodní) druh

intr – introdukovaný, zavedený do pěstování

sec - sekundární / druhotný výskyt (secondary)

adp – adaptovaný druh

konk - konkurenčně slabý taxon, nedostatečně validní

ohr - ohrožení

sukc - sukcese (zde obvykle přechod travnatého bezlesí ve smrkové porosty)

likv - likvidace

x - hybrid

kurziva - na Šumavu asi nezasahuje

Mo - potřeba monitoringu

Ma - potřeba managementu

TTP - trvalý travní porost

Ca - vápencový substrát

přibližné místní výškové typy reliéfu (cca m n.m.)

- nížinný (planární)	do 300 m
- pahorkatinný (kolinní)	300 - 500 m
- vrchovinný / podhůří (submontánní)	500 - 800 m
- horský (montánní)	800 - 1300 m
- subalpínský	nad 1300 m

Květena ČR zahrnuje 3557 druhů cévnatých rostlin, tedy je relativně velmi chudá (pro porovnání např. květena Mexika zahrnuje cca 35 tisíc druhů). Je tomu díky ledovcovým dobám, kdy ledovce zasahovaly až na Šumavu, takže došlo k drastickému ochuzení místní flóry. Teplomilnější druhy tedy vyhynuly a po ukončení glaciálů se přes vysokou a chladnou hradbu alpských pohoří v poledové době již k nám nevrátily, několik pozůstatků glaciálních reliktních se zachovalo, z alpské oblasti sem migrovalo pouze několik alpských migrantů. Dnes nejpočetnější čeledi jsou hvězdicovité - Asteraceae (662 druhů), růžovité - Rosaceae (316 druhů), lipnicovité / trávy - Poaceae (275 druhů), bobovité / vikvovité - Fabaceae (170 druhů), brukvovité - Brassicaceae (148 druhů), šachorovité - Cyperaceae (127 druhů), hluchavkovité - Lamiaceae (112 druhů), hvozdíkovité - Caryophyllaceae (108 druhů), miříkovité / mrkvovité - Apiaceae (100 druhů) a pryskyřníkovité - Ranunculaceae. Nepůvodní druhy tvoří cca třetinu celkového počtu taxonů české flóry (Pyšek et al., 2012). Podle přílohy Směrnice č.92/43/EEC se v ČR vyskytuje 36 druhů vyšších rostlin evropsky prioritně chráněných.

Na Šumavě údajně bývalo více než 1300 druhů cévnatých rostlin. Květena Šumavy je charakteristická středoevropskými montánními a supramontánními druhy. Specifičností jsou zejména glaciální relikty a alpští migranti, kteří odlišují Šumavu a Novohradské hory od ostatních hercynských pohoří. Endemité, s výskytem omezeným na areál Šumavy, jež jsou obvykle začleněni mezi ohrožené druhy, dnes již většinou vyhynuli nebo hrozí vyhynutím. Ptáme-li se proč, je to díky uskutečňovanému způsobu ochrany Šumavy, která žel, napomáhá vymizení množství ohrožených druhů - neboť ty jsou převážně vázány na bezlesí, které je sukcesně likvidováno. Naokrojovanou bezzásahovostí, kterou ideologové divočiny si vynucují realizovat naivní vizi vytvoření přirozených lesních biotopů, je **likvidována podstata chráněných hodnot Šumavy.** Mnoho rostlin i celých společenstev je vázáno na určitý typ narušování typu pastvy, seče a při jejich absenci mizí. **Na Šumavě je dlouhodobě zanedbána péče o zachování většiny chráněných, ohrožených, endemických, reliktních a vzácných taxonů „in situ“ tj. na jejich stanovištích, obvykle je potřebný monitoring a zejména vhodný management, kterým je tradiční extenzivní zemědělské hospodaření - pastva, kosení a citlivé ekosystémové lesní zásahy vycházející z ekologických principů a zákonitostí.** Přednost by měly dostat taxony s menšími areály s nevelkými populacemi a nízkou kompetiční (konkurenční) schopností. Evropská strategie ochrany rostlin je závazný materiál pro všechny evropské země, přičemž je součástí Globální strategie ochrany rostlin v rámci úmluvy o biologické diverzitě.

Po „nařízené“ kůrovcové či jiné disturbanci, spojené s likvidací zachovaných pralesových torz, se bez ekosystémové asistenční pomoci, prioritně uplatí expanzivní taxony - především značně vrůstné trávy, které nedovolí růstu konkurenčně slabších druhů a dokonce jen omezeně pak umožní vyrůst jinak konkurenčně silným smrkům (které profitují ze skutečnosti, že jejich vegetační období je prakticky celoroční). Proto v nově vymezených rozsáhlých I. zónách „postupně není co chránit“, pomineme-li dřevokorní hmyz a dřevožijné houby a tak se stává paradoxem jejich zneprístupnění na základě zástupného důvodu ochrany tetřeva, který se však stěhuje do vhodnějších ploch, kde má co ozobávat a navíc jako severský pták ustupuje z území ČR. Zásadní potřebou je tedy obvyklý vstup člověka a zejména pastevního dobytka, k umožnění drobného poškozování půd a spásání travních porostů k zachování pestré biodiverzity. Zatím je **jako veřejný zájem prosazováno rozsáhlé zneprístupnění Šumavy a to pro 10 mil. obyvatel ČR a bezpočet zahraničních návštěvníků, v prospěch cca 100-200 ks ustupujícího severského ptáka tetřeva, který byl po celém území ČR donedávna lovným ptákem (podobně jako dosud v řadě evropských zemí), dnes je pro**

jistotu doplňován z chovů a jehož existence světově není ohrožena, pouze se stěhuje k severu, odkud pochází, v důsledku klimatického oteplování !

Ochrana rostlin ex situ je významným doplňkem ochrany in situ a pojistkou pro případ ohrožení zániku druhu, ale i významnou atraktivitou cestovního ruchu. Prohlídková zahrada šumavské květeny, která byla navrhována při výstavbě hotelových komplexů ROH v Železné Rudě – Hofmanových Boudách (Stavoprojekt Plzeň – Valtr, podobně jako je tomu třeba na německé straně Krušných hor - u Fichtlbergu, nebo polské straně Tater – Zakopane) nebyla realizována. Soukromá botanická zahrada byla citlivě vybudovaná v Prášílech na cca 2 ha, použity jsou zejména skalničky a výhledově se počítá s expozicí šumavské květeny. Další soukromá bylinková a aromatická zahrada byla realizována u Bavorské Železné Rudy (v r. 2007 u horského hostince Mooshütte), kde na 10 arech se pěstuje cca 2500 léčivých a aromatických bylin (např. arnika, oman, koprniček, mydlice aj.). Evropsky významná sběrka vodních a mokřadních rostlin na pracovišti Botanického ústavu AV ČR Třeboni byla založena již v roce 1976. Zahrnuje druhy rašeliništní, slatinné, rákosin a ostricových porostů, druhy vodních toků a nádrží, rostliny obnažených rybníčních den a vlhkých písčitých substrátů. Sběrka je přístupná široké veřejnosti, přes zimu jsou však venkovní expozice uzavřené. Součástí sbírky jsou i záchranné kultivace více než 30 kriticky nebo silně ohrožených druhů. Pracoviště každoročně vydává Index seminum, stejně jako jiné botanické zahrady a výzkumná pracoviště (který obsahuje seznam cca 200 – 250 semen, poskytovaných pro umožnění obvyklé výměny). Výzkumem a poznáváním rostlin se u nás zabývá Česká botanická společnost.

Současný nepříznivý fenomen souboru vyšších rostlin Šumavy spočívá v rychlém mizení citlivých druhů, zejména sukcesním zalesňováním bezlesí a vysušováním zamokřených, zrašelinělých a rašelinných biotopů po „vynuceném“ bezzásahovém uschnutí hřebenových smrčín a to k výrobě „virtuální“ divočiny. Dochází tak k homogenizaci biotopů na převládající, téměř monokulturní „smrčák“ a k tristnímu snížení biodiverzity.